

РОЗДІЛ III

АНДРАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

УДК 378.124

Аніщенко Олена Валеріївна – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

E-mail: anishchenko_olena@ukr.net

ЛЮДИНОВИМІРНІСТЬ ГАРМОНІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ ЦІННОСТЕЙ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Автором здійснено аналіз проблеми людиновимірності гармонізації культурно-освітнього простору майбутніх педагогів у контексті цінностей освіти впродовж життя. Наголошено, що гармонізація передбачає набуття різних форм і рівнів соціального розвитку людини. Обґрунтовано доцільність здійснення гуманітарної експертизи педагогічної освіти як засобу підвищення якості професійної підготовки вчителя. Акцентовано увагу на доцільності впровадження концепції освіти впродовж життя для забезпечення гармонійного розвитку особистості, ефективного розв'язання проблем особистісного й професійного розвитку різних категорій дорослих.

Ключові слова: людиновимірність, гармонізація, цінності, педагогічна освіта, освіта впродовж життя, гуманітарна експертиза освіти.

Масштабність, багатовимірність і динамізм зростання суперечностей в усіх сферах життєдіяльності суспільства актуалізувало проблему виживання людини і як біологічного виду, і як духовної істоти, особистості, що прагне до саморозвитку, самоактуалізації, самовдосконалення впродовж життя. Це зумовило нагальність вироблення адекватних стратегій навчання, виховання на основі формування ідеалів, норм і цінностей людиноцентричної парадигми, здатної протистояти викликам техногенної цивілізації і сприяти забезпеченню умов для найбільш повного розкриття сутнісних характеристик людини, її самореалізації у професійному та особистому житті.

Важливого значення набуває й те, що сучасні вимоги суспільства й ринку праці зумовлюють необхідність оновлення знань та

удосконалення навичок людини впродовж життя, забезпечення конкурентоспроможності кадрів, у т. ч. і педагогічних, шляхом постійного поглиблення знань, умінь, навичок, створення сприятливого соціально-психологічного клімату, відповідних умов праці та ін. Викладене вище свідчить про нагальність модернізації педагогічної освіти, пов'язаної з усіма сферами суспільного життя. Такий зв'язок реалізується безпосередньо через особистість, залучену до економічних, політичних, духовних та інших соціальних зв'язків. Якщо різні сфери і галузі господарства виробляють певну матеріальну й духовну продукцію, а також послуги для людини, то педагогічна освіта «творить» власне людину за допомогою впливу на її інтелектуальний, етичний, естетичний і фізичний розвиток.

Для нашого наукового пошуку важливе значення мають результати досліджень у менеджменті, педагогічних, психологічних, соціологічних, філософських, культурологічних та інших науках. У цьому контексті беззаперечний практичний інтерес становлять різноаспектні дослідження проблеми гармонізації університетської освіти, здійснені зарубіжними науковцями [6]. Науковий пошук передбачав вивчення ідей філософії людиноцентризму, у т. ч. і в неперервній освіті (В. Андрущенко, В. Кремень, В. Молодиченко, Т. Троїцька та ін.), теоретико-методологічних положень щодо підготовки педагога у вищих навчальних закладах (А. Алексюк, О. Антонова, С. Вітвицька, О. Вознюк, О. Дубасенюк, І. Коновальчук, О. Щербак та ін.); психології педагогічної взаємодії (Г. Балл, І. Бех, В. Рибалка та ін.), впливу культурного та освітнього середовищ на особистість (О. Воронін, С. Дерябо, В. Левін, Н. Романченко, В. Слободчиков та ін.), освіти дорослих (С. Архипова, Н. Бідюк, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, С. Прийма, Н. Протасова та ін.), особистісно-професійного розвитку й саморозвитку фахівців (Б. Ананьєв, Л. Виготський, Н. Кузьміна, О. Леонтьєв, А. Маркова, С. Рубінштейн та ін.).

У нашому дослідженні ми поставили за мету проаналізувати проблему людиновимірності гармонізації культурно-освітнього простору майбутніх педагогів у ВНЗ у контексті цінностей освіти впродовж життя.

Провідну роль у формуванні педагогів нової генерації у вищій школі відіграє культурно-освітній простір простір. Загалом терміносполука «культурно-освітній простір ВНЗ» є міждисциплінарною, що зумовлює логічність її трактування з позицій різних наук (рис. 1).

Як свідчить аналіз наукових джерел, культурно-освітній простір вищої школи уособлює зумовлений часом спосіб існування, взаємодії, взаємної детермінації освіти і культури, буття освіти у світі культури, а культури – у сфері освіти. Такий простір покликаний сприяти відтворенню людського капіталу, інтелектуального потенціалу суспільства для забезпечення сталого розвитку України через якісну неперервну підготовку педагогічних кадрів для всієї сфери освіти шляхом гармонізації

культурно-освітнього простору майбутнього педагога у контексті його людиновимірності.

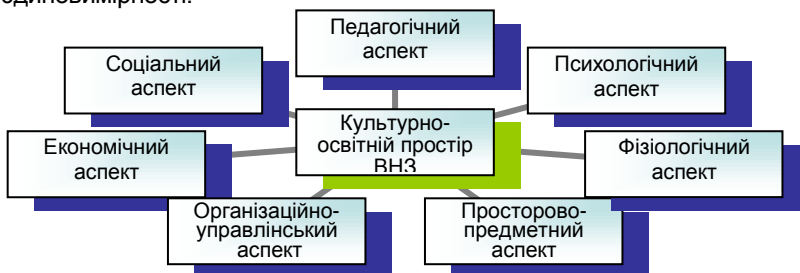

Рис. 1. Міждисциплінарність терміносполуки «культурно-освітній простір ВНЗ»

Такий простір має передбачати поєднання надбань вітчизняної педагогічної науки і практики та прогресивних зарубіжних ідей для забезпечення особистісного, професійного розвитку педагогів, самовдосконалення, що сприятиме здійсненню професійної діяльності на засадах гуманізму, демократії, вільної конкуренції і високих технологій. Водночас проектування та функціонування культурно-освітнього середовища ВНЗ має передбачати [2]: узгодження завдань інноваційного розвитку освіти й програм життєтворчості особистості, потреб суспільства й держави, забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідацію усіх його інституцій і суб'єктів, гуманізацію суспільно-економічних відносин через якісну освіту, формування нових життєвих орієнтирів особистості.

Здійснений нами аналіз дослідницьких матеріалів дозволяє виокремити такі принципи гармонізації культурно-освітнього простору майбутніх педагогів у контексті цінностей освіти впродовж життя: неперервність педагогічної освіти; гнучкість у реагуванні на суспільні зміни і прогностичність; культуровідповідність; інноваційність; здоров'язбереження; особистісна орієнтованість; пріоритет цінностей творчої особистості; соціальна адаптивність; технологічність освітнього процесу; створення умов для розвитку та саморозвитку особистості та ін.

За нашим переконанням, гармонізація культурно-освітнього простору майбутніх педагогів у вищій школі має спрямовуватися на формування щасливої особистості. Спектр факторів досягнення щастя досить широкий, їх субординація і значимість визначається як об'єктивними обставинами, так і своєрідністю особистості. Серед найбільш значимих факторів виокремлюються соціальна стабільність, матеріальне благополуччя (за умови, якщо воно не самоціль), повноцінне спілкування, творчість, достатній ступінь свободи, любов, наявність сенсу

життя, моральні чесноти, здоров'я та ін. Моральне сприйняття всіх цих факторів впливає на досяжність / недосяжність щастя.

Зазначимо, що в усьому світі здійснюються різноаспектні опитування громадян. Не є винятком й питання щастя. Так, відповідно до статистичних даних, отриманих міжнародною компанією WIN-Gallup International [5], у 58 країнах світу 53 % опитаних заявили, що є щасливими, водночас 13 % вважають себе нещасними. За інформацією Київського міжнародного інституту соціології, станом на 2015 р. 57% українців вважають себе щасливими [1]. Водночас, як випливає із Європейського соціального дослідження, в якому беруть участь майже всі країни Європи, хоча більшість наших громадян відчувають себе щасливими, Україна є однією з двох найнещасливіших європейських країн. За цим показником з нами може конкурувати тільки Болгарія (за Є. Головахою).

Нам імпонує твердження професора В. Кудіна про те, що «усвідомлено або неусвідомлено ... метою життя кожної людини є не просто її існування як живої істоти, а потреба зробити це існування щасливим, творчо насиченим, таким, що максимально розкриває й утверджує неповторність ... індивідуального потенціалу як людини» [3, с. 224]. У цьому контексті значний потенціал щодо формування щасливих громадян має освіта впродовж життя (life-long learning), яка зреалізовується у формальному, неформальному, інформальному середовищі. Ціннісний аспект педагогічної освіти як складника освіти впродовж життя передбачає її аналіз як цінності державної, суспільної та особистісної. Задоволення культурно-освітніх потреб уможливорює у подальшому, зокрема, розв'язання особистісних, професійних проблем, і є підґрунтям успішної професійної самореалізації особистості.

Акцентуємо увагу на тому, що невід'ємним складником життя сучасної людини, у т. ч. і залученої до освіти впродовж життя, є мрії. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне звернутися до наукового доробку Нестора польської педагогіки Тадеуша Вацлава Новацького, праці якого набули важливого значення у міжнародному науково-педагогічному просторі. Так, у своїй книзі «Світ мрій» він говорить про те, що мрії визначають активне функціонування особистості в діяльнісній сфері. Саме мрії науковець пропонує розглядати як основу наших прагнень у пошуках шляхів до щастя [4, с. 7]. Вчений наводить результати досліджень мрій, які здійснювалися студентами Вищої педагогічної школи Товариства поширення знань у Варшаві. Наведені дані свідчать про «легкість» здійснення буденних мрій. Водночас існують мрії набагато серйозніші й глибокі, зокрема «про досягнення успіху в тій чи іншій галузі знань, про визнання у певній сфері мистецтва, ... докорінну перебудову власного внутрішнього світу» [4, с. 12]. На нашу думку, педагогічна освіта як складник освіти впродовж життя має сприяти здійсненню й буденних, й

більш прогностичних мрій. Освіта, спрямована на здійснення мрій, забезпечує гармонійність розвитку особистості, підвищення особистої ефективності шляхом розвитку впевненості у власних силах, опанування прийомів самоорганізації, самовдосконалення; особистісне й професійне зростання шляхом розвитку навичок і здібностей; покращення якості життя за допомогою використання здобутих знань на практиці; удосконалення навичок спілкування й умінь працювати в команді та ін.

Власний життєвий досвід, життєвий шлях близького оточення, колег, результати аналізу наукових джерел свідчать про те, що не існує стандартів щастя. Одні сприймають його як підсумок життя, інші як момент життєвого шляху. Щастя є унікальним для кожного. І в цьому також наше щастя. За В. Кудіним, «лише суспільство, яке ставить в основу власних цінностей і Цілей розвиток здібностей людини, зростання її знань, розширення творчого пошуку, удосконалення культури, здатне створити вільну людину, здатну до всебічного удосконалення» [3, с. 235]. А освіта впродовж життя має допомогти зреалізуватися щасливий, духовно-, фізично-, морально- й соціально здоровий, оптимістично налаштований, упевнений у власних силах особистості.

Підсумовуючи викладене вище наголосимо, що людиновимірність гармонізації культурно-освітнього простору майбутніх педагогів у контексті цінностей освіти впродовж життя можна шляхом:

- розроблення науково-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх педагогів, що ґрунтується на андрагогічних засадах, парадигмі людиновимірності, а також створення гуманістично орієнтованого інформаційно-комунікаційного простору педагогічної освіти;

- активізації просвітницької діяльності у вищій школі, спрямованої на підвищення загальної культури і соціальної активності майбутніх педагогів; розвиток потреби здійснювати волонтерську, благодійну діяльність, плекання бажання зміцнювати не лише добробут особистий і своєї родини, але водночас і зробити щасливими або не зробити нещасними інших; поширення ідей концепції освіти впродовж життя для забезпечення гармонійного розвитку особистості, ефективного розв'язання проблем особистісного й професійного розвитку.

- створення об'єктивних умов для максимального розвитку особистості майбутніх педагогів, реалізації усіх потенційних можливостей, що сприятиме їх соціальній захищеності та адаптації до мінливих соціально-економічних умов;

- здійснення гуманітарної експертизи педагогічної освіти як якісної оцінки рівня відповідності навчальних програм, навчально-виховного процесу, культурно-освітнього середовища й педагогічних систем завданням сприяння розвитку «людського, людяного в людині»;

- створення умов для вільного етнокультурного

самовираження студентів (у т. ч. й у формі фестивалів мов і культур, розвитку вузівських центрів національних культур) із залученням студентів до активної міжкультурної комунікації, до діалогу влади і суспільства, а також умов для гармонізації міжнаціональних відносин у середовищі із урахуванням етнокультурної, етноконфесійної специфіки регіонів, концепцій і програм оптимізації міжетнічних відносин для забезпечення єдності українського народу та поваги до громадян інших країн;

- покращення умов для особистісного, професійного розвитку майбутніх педагогів шляхом підвищення відповідності освіти перспективі навчання впродовж усього життя із урахуванням актуальних проблем сучасного суспільства.

Таким чином, результати наукового пошуку уможливають висновок про те, що гармонізація педагогічного процесу досягається шляхом узгодження, забезпечення взаємодії його складників і функцій з метою формування різнобічно розвиненої особистості. У контексті людиномірності професійної підготовки майбутнього вчителя гармонізація передбачає набуття різних форм (професійної, громадської та ін.) і рівнів соціального розвитку людини. Гармонізація педагогічного процесу передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію студентів і викладачів, діалогічність навчання на основі співпраці, співтворчості й пов'язана з активізацією саморозвитку, самоосвіти, самовиховання студентів, що сприяє розкриттю їхніх потенційних можливостей, успішній подальшій самореалізації у сімейному та професійному житті. Саме гармонізація культурно-освітнього простору є важливою умовою забезпечення успішності освіти впродовж життя, розвиток якої зумовлений глобалізаційними та інтеграційними процесами, демографічними чинниками, інформаційно-телекомунікаційними трансформаціями, комплексом внутрішніх і зовнішніх соціально-економічних та освітніх чинників розвитку країни, розвитком людського капіталу, динамічністю освітніх потреб дорослої людини, суспільства і ринку праці. Водночас людиновимірність педагогічної освіти як складника освіти впродовж життя ґрунтується на концептуальних ідеях гуманізму, неперервності, відкритості, випереджувального розвитку, а також філософських, психолого-педагогічних засадах, спрямованих на забезпечення суспільно-державних та індивідуальних культурно-освітніх потреб майбутніх педагогів.

Література

1. Головаха Є. Чого бракує українцям, щоб стати щасливими / Євген Головаха [Електронний ресурс]. – URL: http://zaxid.net/news/show/News.do?chogo_brakuye_ukrayintsyam_shhob_stati_shhaslivimi&objectId=1358171

2. Концепція розвитку Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. 2014-2018 рр. Проект [Електронний ресурс]. – URL: <http://documents.tips/documents/55cf9a3c550346d033a0efd2.html>

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – 2015. – Вип. 1 (10)

3. Кудин В. Энергия оптимизма (социально-экономические и психолого-физиологические истоки педагогики оптимизма) / Вячеслав Кудин. – К.: Золотые ворота, 2015. – 263 с.

4. Новацький Т.В. Світ мрій / Тадеуш В. Новацький; [пер. з пол. І.А. Аскерової]. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – 120 с.

5. Составлен рейтинг счастливых стран мира – Украина в конце списка [Электронный ресурс]. – URL: <http://glavred.info/archive/2012/01/06/190252-1.html>

6. Hemsley-Brown J.V., Goonawardana S. (2007) Brand Harmonisation in the International Higher Education Market // Journal of Business Research. – Vol. 60. – P. 942-948.

Anishchenko Olena – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Andragogy Department, Institute of Pedagogical and Adult Education of NAPS of Ukraine

E-mail: anishchenko_olena@ukr.net

HUMAN-DIMENSION OF HARMONIZATION OF FUTURE EDUCATORS' CULTURAL-EDUCATIONAL SPACE AT UNIVERSITIES IN THE CONTEXT OF LIFELONG LEARNING VALUES

Summary. The author analyzes the problems of human-dimension of harmonization of future educators' cultural and educational space in the context of lifelong learning values. There has been emphasized that harmonization provides the acquisition of various forms and levels of social development. The author has substantiated the expediency of humanitarian expertise of the pedagogical education as a way of improving the teacher training quality. The attention is focused on the feasibility of introducing the lifelong learning concept to ensure personality's harmonious development, and effective solving problems of personal, as well as the professional development of various adult categories.

Key words: human-dimension, harmonization, values, teacher education, lifelong education, humanitarian education expertise.

Bibliografia

1. Holovakha Ye. What is missing Ukrainian to be happy / Holovakha Ye. [Electronic resource]. – URL: http://zaxid.net/news/showNews.do?chogo_brakuye_ukrayintsyam_shhob_stati_shhaslivimi&objectId=1358171 (in Ukrainian)

2. The concept of Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytsky. 2014-2018 biennium. Project [Электронный ресурс]. – URL: <http://documents.tips/documents/55cf9a3c550346d033a0efd2.html> (in Ukrainian)

3. Kudyn V. (2015) Energy of optimism (socio-economic and psychological, physiological bases of pedagogics of optimism) / Vyacheslav Kudyn. – К.: Zolotyе vorota. – 263 s. (in Russian)

4. Novats'kyi T.V. (2011) World of dreams / Tadeush V. Novats'kyi; [per. z pol. І.А. Аскерової]. – К.: Vyd-vo NPU im. M.P. Drahomanova. – 120 s. (in Ukrainian)

5. Rating of happy countries of the world is made is Ukraine at the end of list [Electronic resource]. – URL: <http://glavred.info/archive/2012/01/06/190252-1.html> (in Russian)

6. Hemsley-Brown J.V., Goonawardana S. (2007) Brand Harmonisation in the International Higher Education Market // Journal of Business Research. – Vol. 60. – P. 942-948. (in English)

УДК 331.378:3

Баніт Ольга Василівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
E-mail: olgabanit@ukr.net

КОРПОРАТИВНІ УНІВЕРСИТЕТИ ЯК ОДНА З СУЧАСНИХ ФОРМ ВНУТРІШНЬОФІРМОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ

Проаналізовано роль і місце корпоративного університету як однієї з сучасних форм внутрішньофірмової підготовки персоналу. Виявлено необхідність системного підходу та створення єдиної моделі корпоративного університету, прикладом якої може бути Міжнародна Асоціація Корпоративної Освіти (МАКО). Одне з найважливіших завдань корпоративної освіти – формування банку інформаційних ресурсів і механізму його ефективного використання в цілях обміну інформацією, знаннями та кращими світовими практиками. Доведено, що ефективність та результативність корпоративного навчання буде забезпечена при дотриманні умов застосування моделі потрійної спіралі: бізнес, університет, влада.

Ключові слова: корпоративний університет, внутрішньофірмова підготовка, персонал.

Ефективна організація внутрішньофірмової підготовки персоналу сьогодні є не просто модною тенденцією, а питанням виживання компанії в складних економічних умовах. Для підвищення конкурентоспроможності компанії (фірми, організації), налаштованої на динамічний розвиток, необхідний корпоративний навчальний заклад. Погоджуємося з думкою О. Леонтєвої, що це має бути заклад не традиційної форми, а інноваційний, здатний постійно розвиватися, де, з одного боку, є об'єднана єдиною концепцією і методологією система внутрішньофірмового навчання, розроблена для керівників усіх рівнів і спеціалістів у межах ідеології й стратегії розвитку компанії, з іншого боку, де системно і комплексно впроваджується більшість з відомих у педагогіці типів інновацій [5].

Проблеми формування та розвитку корпоративного навчання досліджували О. Голишенкова, О. Грішнова, О. Леонтєва, В. Каганов, В. Савченко, О. Свергун, І. Юрова (система корпоративного навчання і розвитку персоналу), Т. Базаров, Б. Ерьомін, Д. Кузнєцов, М. Магура,